

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

תוכן

- א. לאסור את של זה בזה ואת של זה בזה.....1
- ב. אין גוזרין תענית בראשי חדשים ... מתענה ומשלים.....2
- הדרן עלך סדר תעניות כיצד.....3
- ג. סדר תעניות אלו האמור ברביעה ראשונה אבל צמחים ששנו ... לאילן ולא לצמחין ... לא לבורות ... מתריעין עליהן מיד.....3

דף יח:

א. לאסור את של זה בזה ואת של זה בזה

ימי הפורים¹ כלומר יום י"ד² ויום ט"ו באדר אסורים בהספד ותענית³ לכל אדם בכל מקום⁴, בין לבני כרכים שהם עושין ט"ו בלבד, בין לבני עיירות שהם עושים י"ד בלבד.

ובשנה מעוברת⁵ בין באדר ראשון ובין באדר שני אסורים בהספד ותענית⁶ ואין נופלים על פניהם, ואין אומרים מזמור יענך ה' ביום צרה⁷ ואין האבל מתפלל לפני העמוד⁸, ואם חל בשני וחמישי אין אומרים קל ארך אפיים,

¹ עיין ביאור הלכה סימן תקמו ג ד"ה שמותר שהסתפק "אם הוא אחר הצות וכן בע"ש צ"ע אי מותר להספידו דאפשר דכמו שא"א צדוק הדין בע"ש ועי"ש אחר הצות כמבואר ביו"ד סימן ת"א כן הוא לענין הספד". ולכאורה הוא הדין בערב פורים אולם יש לחלק, ובהדיא בש"ך יו"ד תא ג שאומרים צדוק הדין בערב ר"ח וערב חנוכה אחר הצות ועי"ש בבית מאיר וא"כ ה"ה בפורים דמ"ש ועיין בערוך השלחן שם ה כתב להדיא "וכן בתענית אסתר אחר הצות וערב ל"ג בעומר אחר הצות שאומרים" (ועי"ש שכתב ובי"ד באיר במקומות שאין אומרים מפני פסח שני אין אומרים). ועיין בהערות הגר"ש דבליצקי בסו"ס פני ברוך סי' כ"ט סעי' מז וצ"ע.

² שו"ע ונו"כ תרצו ג

³ מלבד תענית חלום שיתענה עד אחר מנחה ויאכל קודם ביאת השמש רק פעם אחת. מ"ב תרצה ו

⁴ מלבד ת"ח בפניו או כשהולכין לקברו, כמבואר ביו"ד תא ה ובברכ"י שם ועיין גשר החיים ח"א פי"ג ובנימוקי או"ח סי' ת"כ

⁵ שו"ע ונו"כ תרצו א

⁶ ואפילו חתן אינו מתענה אולם בט"ו י"א שמתענה. שו"ת ערוגת הבושם סי' קפ"ב,

⁷ אולם אין אומרים על הניסים כיון דאין קורין המגילה ואם אמרו אין מחזירין אותו. דהא מדינא היה ראוי לעשות באדר ראשון כמו שכתבו הפוסקים, אלא שמסמיך גאולה לגאולה עדיף, אם כן מכל מקום הוי מעין המאורע. מ"ב שם א שער הציון שם ס"ק ב

⁸ וז"ל ביאור הלכה סימן קלב סעיף א "האבל מתפלל לפני העמוד אפילו בימים שאין אומרים בהם תחנון אבל בימים שאין אומרים בהם למנצח וא"א אין להאבל להתפלל לפני העמוד ומיהו בערב יום הכפורים נוהגין

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

ואם חל בשבת אין אומרים צדקתך⁹. וי"א שחייב להרבות במשתה ושמחה ב"ד¹⁰ שבאדר ראשון, ואין נוהגין כן, ומ"מ ירבה¹¹ קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים, וטוב לב משתה תמיד¹².

מקום¹³ שנהגו שביום ז' של השבעה הולכים על הקבר לקונן, אסור בפורים. אלא האבל לבדו ילך לשם עם חזן אחד ויאמר לו השכבה, ואפילו בערב פורים לא ילך לשם שלא יחשבו העולם שהאבילות נפסק בפורים. ומנהג האשכנזים שאין אומרים צדוק הדין והשכבה (קל מלא רחמים) בימים שאין אומרים בהם תחנון¹⁴ ואין יוצאים לקברים¹⁵, ולכך יידחו לאחר פורים. ובפורים קטן באדר ראשון הולכים לקברים¹⁶, אך אין מספידין ואין עושים השכבה הקמת מצובה.

ב. אין גוזרין תענית בראשי חרשים ... מתענה ומשלים

כבר התבאר לעיל דף טו: שאין גוזרין תענית¹⁷ על הצבור בראשי חרשים, או בחנוכה ופורים, או בחולו של מועד.

אם התחילו להתענות על הצרה, אפילו יום אחד, ופגע בהם יום מאלו, מתענין ומשלימין היום בתענית¹⁸. וי"א¹⁹ שאם לא עלה על דעתם שבהמשך הימים יפגע בהם אחד מאלו הימים אף אם התחילו מפסיקין.

וכבר נתבאר לעיל דף י. שבימינו בזמן הזה²⁰ כל התעניות שהציבור גוזרים בין בארץ ישראל ובין בחו"ל דינם כתענית יחיד, ואין מתענים בהם בימים אלו.

שאבל מתפלל לפני העמוד. ובס' עליות אליהו במעלת הסולם קו"א סק"ו שפ"א רצה אבל בפורים להתפלל לפני העמוד אצל הגר"א ז"ע וכאשר התעטף ראשו במלית מנע אותו הגר"א וקרא עליו בצחות אבל וחפוי ראש.

⁹ מ"ב שם יב

¹⁰ אולם בט"ו אדר ראשון לכו"ע אין מנהג, מלבד לבני הכרכים. שו"ת מנח"י י, נח

¹¹ בהגהת תשב"ץ כתב דיש להרבות ורבינו יחיאל מפריש רגיל להרבות ולהזמין ב"א וזהו שסיים הרמ"א וטוב לב משתה תמיד היינו שטוב להרבות לכבוד הנס שנעשה בעתים הללו. מ"ב שם ה

¹² לשון הרמ"א שם

¹³ מ"ב תרצו ה

¹⁴ רמ"א יו"ד תאו

¹⁵ עיין בבאר הגולה יו"ד סי' שדמ קכח

¹⁶ שו"ת צי"א חי"ח סי' מ"ג

¹⁷ שו"ע ונו"כ שם ב

¹⁸ אף על גב דר"ה אקרי מועד מ"מ לא מקרי יום משתה ושמחה. מ"ב שם ה

¹⁹ מ"ב שם ד בשם השע"ת

²⁰ במג"א תקעב ד מביא בשם ב"ח בשם פסקי התוספות וכ"פ בחי"א כלל קל"ב סעי' ב' ובערוה"ש סעי' ב' שכן המנהג ונפסק במ"ב תיח ה ועיי"ש שמשלימין יום אחר אך עיי"ש שער הציון ס"ק ז שכתב "ופלא, דהרי

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

וכן בשאר ימים שאין אומרים בהם תחנון. ולפיכך בתעניות שני וחמישי בימי השובבי"ם שחל ר"ח או ט"ו בשבט או פורים קטן, אין מתענים בו אפילו קבלוהו ציבור עליהם, ואפילו התחילו כבר בתעניות בשבועות שלפני כן²¹.

וכן גם אם אירע ברית מילה או פדיון הבן ושאר סעודות מצוה אין בעלי השמחה צמים, וכן גם שאר אנשים הקרובים לבעלי השמחה משתתפים בשמחת חברים בסעודת המצוה²².

הדרן עלך סדר תעניות כיצד

**ג. סדר תעניות אלו האמור ברביעה ראשונה אבל צמחים
ששנו ... לאילן ולא לצמחין ... לא לבורות ... מתריעין
עליהן מיד**

סדר התעניות האמור במשנה הנו כשלא ירדו גשמים כלל, אבל²³ ירדו ברביעה וצמחו העשבים והתחילו ליבש, הרי אלו מתענים וזועקים בפה עד

בבית יוסף הסכים לדעת רש"י דביחיד כשארע בו ראש חדש אין צריך להשלים יום אחר, ומתוספות אין ראייה, דאולי בשיטת ר"י דמחמיר גם ביחיד, אבל לדידן קשה, ואפשר דלענין זה החמירו בגזרת צבור. אולם כל זה צ"ע ממש"כ שער הציון סימן תקעב ס"ק ב' ו"לא העתקתי מה שהביא המגן אברהם בשם הב"ח דנוהגין האידנא כהפסקי תוספות, אחרי שכל הפוסקים שהעתיקו דין זה להלכה מוכח דסבירא להו דהא דאמרו אין תענית צבור בבבל לאו להאי מלתא אתמר, כמו שכתב בבית יוסף, וכן מצאתי במאמר מרדכי שהאריך בזה ומסיק שאין לזוז מדברי השולחן ערוך".

²¹ ערוה"ש שם ג

²² שע"ת סי' תרפ"ה סק"ב, שו"ת קנה בושם ח"א סי' ל"ד. אולם אפשר שצריכים התרה אם קיבלו על עצמם התענית בלשון נדר

²³ שו"ע ונו"כ תקעה ה

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

שירדו גשמים, או עד שיבשו הצמחים ששוב לא יועיל והרי זה תפילת שוא²⁴. אבל אין תוקעים בשופר²⁵.

וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו, שהוא זמן פריחת האילנות בארץ ישראל, ולא ירדו גשמים, הרי אלו מתענים וזועקים עד שירדו גשמים הראויים לאילנות או עד שיעבור זמנם.

וכן אם הגיע חג הסוכות ולא ירדו גשמים הרבה כדי למלאות מהם הבורות והשיחין והמערות, הרי אלו מתענים עד שירד גשם הראוי לבורות. ובימינו אין מתענים על כך²⁶.

ואם אין להם מים לשתות, מתענין על הגשמים בכל עת שלא יהיה להם מים לשתות, ואפילו בימות החמה²⁷.

פסקו הגשמים בין גשם לגשם מ' יום בימות הגשמים, הרי זה מכת בצורת ומתענים וזועקים עד שירדו גשמים או עד שיעבור זמנם.

בפמ"ג²⁸ מביא בשם א"ר פרקי תהילים שיש לומר על עצירת גשמים: ו"ז, כ"ה, ל"ב, נ"א, ס"ה, פ"ה, פ"ו, ק"ג, קי"ג, ק"ב, קכ"א, קכ"ד, קכ"ה, ק"ל, קל"ו.

²⁴ מ"ב שם כג

²⁵ מ"ב שם כב

²⁶ מעולם לא שמענו שהתענו בירושלים על גשמי בורות כיון דמי השילוח יספיק לכל השנה הגם דאיכא הוצאת ממון בעבור הבאת המים מן המעיין הנז' שהוא רחוק קצת מן העיר כי תענית גשמי בורות הוא בדאיכא סכנת נפשות ח"ו וכדמוכח מדברי הר"ן ריש פ"ג דתענית אך אם יש עוד איזה סיבה אחרת ח"ו שמסופקים לגזור עליה תענית אז בהצטרף צרת גשמי בורות גוזרים תענית. מזבח אדמה על או"ח סי' זה ובספרו פה"א ח"א דף מ"ב ע"ג וחד"ד דף וא"ו ריש ע"ב יעו"ש. ואפשר דזהו דוקא בימיו שהיו עמא מועמים לא כן עתה שנתרכו אכלוסין ובלא"ה עכשיו משנת תרע"ח שלקחה אנגליה את א"י מיד מלכות ישמעאל הביאו מים מן המעינות אשר סביבות ירושלים ע"י צינורות לכל מושבות ירושלים אשר בעיר וחוף לעיר ונעשה המים בריוח תל"ת. כף החיים שם מ

²⁷ הגם דאין נוהגין בירושלים להתענות על גשמי בורות מ"מ מתענים בשנת השמיטה על עצירת גשמים בעבור התבואה והאילנות ע"פ מ"ש הרב חסדי דוד על התוספתא דתענית פ"ב ה"ט יעו"ש. והב"ד ארץ חיים על סי' זה. כף החיים שם מא

²⁸ סי' תקע"ט א"א סקי"א

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>